

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 241. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1838_599-txt-shoot-idm7127.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

XXII.

(Den 19de September.)

Mine Herrer!

Den engelske Digter Southey har skrevet en Bog om *Nelsons* Levned, der i Engelskmændenes Øjne er et saa fuldendt Mesterværk, at det nødvendig maa være efter deres Hoved; og i samme Bog læser vi den saare naive Paastand: at det ikke blot vilde været Admiral Nelson en stor Fornøjelse at finde eller møde den franske Flaade, mens den endnu havde Napoleon om Bord, men at det ogsaa vilde været en stor Fornøjelse for hele Evropa og til Velsignelse for Verden. "Ja", bliver han ved, "blandt alle de Millioner og Myriader af menneskelige Væsener, der vilde været reddede ved en saadan Sejer, vilde ingen haft saa væsentlig Fordel deraf som Bonaparte selv. Det vilde nemlig sparet ham Nederlaget ved *Akre*, hans eneste Skamplet; thi det havde ingen Skam været for ham at blive slaaget af Nelson til Søs; og det vilde sparet ham alle hans følgende Udsvævelser. Hidindtil havde hans Bane været glansfuld, og hans Hjertes fordærlige Grundsætninger var endnu aldrig komne over hans Læber, saa Historien vilde fremstillet ham som en Lykkeridder, der blev den Sag tro, han paatog sig at forsvare, og udmærkede sig ved en i de nyere Tider mageløs Række af glimrende Bedrifter. En romantisk Dunkelhed vilde indhyllet hans Tog til Ægypten, og han skulde undgaaet alle de Forbrydelser, der gjorde hans Sjæl endnu langt mørkerødere end det Purpur, hvorfor han begik dem: alle hine Troløsheder, Mord i Mørke, Anmasselsen og det samvittighedsløse Tyranni, som har indviet hans Navn til almindelig Forbandelse, saa længe Verden staar."

Jeg vil saa meget mindre gaa i Rette med Southey om hans Fordømmelse af Napoleon, som den er fældet, mens man endnu gruede for ham; men naivt maa vi vist alle finde det, kun forklarligt af engelsk Stortagighed, at han forudsætter som en afgjort Sag, at Nelson, naar han blot var kommen i Kast med Flaaden fra Toulon, ikke blot nødvendig maatte slaaget den, men stækket Vingerne saaledes paa Napoleon, at han skulde være som død og begravet; da det dog ikke blot var meget muligt, at Nelson, der kun med Nød og næppe sejrede ved Abukir, kunde tabt Slaget med den anderledes fuldstændige og velbemandede Flaade, og er i alt Fald højst rimeligt, at Napoleon, hvis den franske Flaade var bleven slaaget undervejs, des snarere var kommen hjem igjen og [havde] taget fat, hvor han slap. Ynken over alt det Menneskeblod, der maatte strømme i Napoleons følgende Krige, er nu vist nok heller ikke paa sit rette Sted i en Lovtale over Nelson, der aldrig ænsede, hvor blodig han købte sine Sejre, og alle Folk desuden maa dø én Gang; saa Sagen er kun, at man baade lever og dør for noget, der er Mennesket værdigt. Men saa meget er dog i mine Tanker sandt: at Napoleon for sin egen og sit Eftermæles Skyld maatte ønsket, vel ikke at falde for Nelson paa Middelhavet, men at have faldet sejerrig ved Pyramiderne eller ved Staden med de hundrede Porte, før han gjorde sit syriske Tog, der ikke blot er en Skamplet, men, saa vidt jeg kan se, en Krebsgang, hvorved han forlod Oldtidens og det nittende Aarhundredes Heltebane, han saa lykkelig havde betraadt, for at vende tilbage til Ludvig den fjortendes 244Aarhundrede, da man, uden at bryde sig om Eftermælet og det i Sandhed uddødelige Navn, kun kæmpede for Marskalksstave, eller i det højeste for Septer og Krone i det nærværende Øjeblik.

Hvad der bevægede Napoleon til at gjøre sit berygtede *syriske* Tog fra Februar til Juni 99, maa han vel selv have vidst; men sagt os det, har han da næppe; thi naar han siger, det var for at forebygge de Angreb, hvormed Tyrkerne truede Ægypten, da er vi lige kloge, med mindre vi selv kan opdage, enten at det vilde være lettere at indtage Syrien end at forsvare Ægypten, eller at dog et Indfald i Syrien kunde hindre Tyrkerne fra i hans Fraværelse at angribe Ægypten under de allergunstigste Omstændigheder. Man skulde derfor snart tro, han i Ægypten havde faaet saa store Indbildninger om sin Styrke i at spille en ny Profet af Mahomedes Orden, at [han tænkte], han ved at vise sig i Syrien kunde trække det halve Asien til sig og vende triumferende tilbage over Konstantinopel; jeg siger: man fristes til at tro, han har haft saadanne udsvævende Forestillinger, som han, da Toget saa aldeles mislykkedes, næppe har villet være bekjendt for sig selv, endside for Verden.

Dog, hvad der end drev ham, saa brød han op i Februar 99 med henved 12,000 Mand, og ankom alt i Begyndelsen af Marts for Jaffa eller Joppe, i Korstogenes Dage den mest glimrende Skueplads for Rikard Løvehjertes Ridderspil, men nu for Napoleons uforklarlige Barbari. Denne By havde en Besætning af 4000 Mand, opsat paa at værges sig haardnakket; men, kun velbefæstet efter Middelalderens Maalestok, kunde den kun standse ham i fire Dage og kostede kun, efter Franskmændenes egen Beretning, 50 Mand. Oprørende var det nu vist nok, at da han opfordrede Byen [til at overgive sig], gav Kommandanten, Abu Saab, ham ikke andet Svar, end at hugge Hovedet af [hans] Sendebud og sætte det paa Stage for

Franskmændenes Øjne; saa det var intet Under, at de ved Stormen kun gav lidt Pardon; og skjønt det er grueligt, lader det sig dog høre, at ingen kunde hindre Soldaterne fra at plyndre og rase i hele 24 Timer; men at Napoleon saa oven i Kjøbet lod omtrent den halve Besætning, der endnu var i Live og havde nedlagt Vaabnene, springe over Klingen, *det* var noget baade saa urimeligt og umenneskeligt, at enhver, der vil undskylde det, enten med den saakaldte "Krigens Ret" eller med "Nødværge", gjør i mine Øjne kun sig selv en stor Skam, uden dog derved at formindske Napoleons; thi Undskyldninger, vi ej engang kan lade gjælde for Russer ved Oczakov og Ismail, kan vi dog visselig langt mindre lade gjælde for Napoleon ved Jaffa.

Efter dette Storværk var det, han udstedte sin første latterlige Proklamation, hvori han gjorde alle vitteligt, at menneskelig Magt intet kunde udrette mod ham, da alle hans Foretagender maatte lykkes, hans Venner blomstre og hans Fjender visne: et ækelt Praleri, der vel endnu aldrig blev lydelig udtalt, uden brat at beskæmmes, hvorfor selv de gamle Grækere kaldte det Jætteskryd, der udæskede de uddødelige Guder, som aldrig kunde taale, at Støv sammenlignede sig med *dem*.

Den 18de Marts slog Napoleon Lejr for Akre, alt fra Middelalderen vant til mærkværdige Belejringer; thi det maa ikke glemmes, at, hvad Franskmændene kalde St. Jean-d'Acre, er hverken mindre eller mer end den Bjærgfæstning tæt ved Karmel, som Munkene i Middelalderen sædvanlig kaldte Ptolemais, men som allerede i Josvas Dage kaldtes Akke, og *det* kalde Østerlænderne den endnu. For denne Fæstning var det da, Korshæren laa i hele to Aar ved Slutningen af det 12te Aarhundrede, da *Saladin* havde indtaget Jerusalem og hele den hellige Gravs Rige, paa Tyrus nær.

For nærværende Tid beherskedes Akre af en *Achmed* Pascha, der længe havde været en Skræk for hele Syrien, 246og ved sin udmærkede Grusomhed erhvervet sig Tilnavnet Djeddar eller Slagteren, hvortil han endnu, skjønt over 70 Aar gammel, blev ærlig ved at svare. Var der nogen i Særdeleshed, han hadede mer end andre Folk, da var det ogsaa netop Franskmændene, som han allerede 1791 havde drevet som Hunde baade fra Akre, Saida og Beirut, hvor de hidtil havde haft berømte Faktorer; og Anledningen dertil var, at han uden Lov og Dom havde ladt en af deres Tolke drukne, hvorover de truede ham med, de vilde forklage ham i Konstantinopel; thi *det* kaldte han en mageløs "Uforskammethed", og gjorde alle vitteligt, at hvem af dem, der endnu efter tre Dages Forløb fandtes paa hans Enemærker, skulde faa et stakket Halsben. Republikken havde vel desaaarsag truet Djeddar slemt, men det blæste han ad, og det ser unægtelig ud som en af Lykkens Griller, at denne gamle Slagter skulde have den Triumf, at se Frankrigs hidtil uovervindelige Helt, for hvem selv Mantua faldt, drage med Skam og Spot fra Akre, efter at have løbet elleve Gange Storm, og i hele to Maaneder udtømt al sin Krigsforraad, Kløgt og Taalmodighed.

Derfor maatte imidlertid Slagteren takke *Sir Sidney Smith*, hvem Engelskmændene selv kaldte deres Vovehals, og som jeg tror, lever endnu i Paris, hvor han, efter Napoleons Fald, ligesom paa Trods, opslog sin Bopæl. Han var en Londoner, som allerede 1790 udmærkede sig paa svensk Side i Slaget, Gustav den tredje holdt med den russiske Skjærflaade; og da Revolutions-Krigen brød ud, var han i tyrkisk Tjeneste, men fór saa hjem og var med ved Toulon, hvor han ved Rømningen havde det Hverv at brænde Flaaden. Det udførte han saa godt, at Republikken, da han 1796 faldt i fransk Fangenskab, erklærede, at han, som en Mordbrænder, skulde aldrig mere komme paa fri Fod. Lykken vilde det imidlertid anderledes; thi i April 98 kom en fransk Emigrant, Philippeaux, som 247oven i Kjøbet var en af Napoleons Skolekammerater i Brienne, til Templetaarnet med en falsk Ordre fra Politiministeren, fik ham derved løsladt og bragte ham lykkelig over Kanalen, just tids nok til at blive Republikkens og Napoleons Tugtemester i Syrien og Ægypten.

Da nemlig Napoleons Fortrop kom til Bjærgene Karmel, havde *Sir Sidney Smith* Aftenen i Forvejen ankret paa Reden med Orlogsskibene Tiger og Theseus og med sin gode Ven Philippeaux, som var en dygtig Artilleriofficer, og kom netop tids nok for at opsnappe næsten alle de franske Skibe, der kom med Belejrings-Skyts fra Damiette, og krydsede just nu under Karmel. Dette var unægtelig et dobbelt Uheld; thi vel havde Napoleon været saa forsigtig, at beordre en anden Artilleripark til Jaffa, som lykkelig ankom, men ej til Akre, før sidst i April; men dog var Kanonerne her det mindste, thi Gab paa Muren fik Napoleon baade tidlig og tit nok, men Vejen der fra ind i Byen var det, han altid fandt spærret, ej blot med nye Værker, men især med forvovne Engelskmænd og fortvivlede Tyrker.

Forbavsende er det imidlertid at se, hvad Napoleons lille Hær, fra Generalen til Soldaten, trodsede, taalte og udrettede under denne Belejring, der, som Akres den tredje, altid vil være et Særsyn i Historien. - Saaledes stod der et Slag den 16de April ved Foden af Taborbjærgene, lidt sønden for Nasaret, paa Fouli-Sletten, som vakte stor Forundring i Østerledet; thi vel vidste man selv, det var kun et Mundheld, at man sagde: Abdallah Paschas Krigshær fra Damask var som Himlens Stjærner og Havets Sand, men den var dog vel i det mindste ti Gange saa stor som den franske under *Kléber*, som kun bestod af lidt over 2000 Mand, som dog holdt tappert ud fra om Morgenen til efter Middag, men var da ogsaa i Knibe, til de paa én Gang hørte Drønet af Kanoner langt borte. Da raabte alle Mand: "Det er Bonaparte", og følte 248sig naturligvis dobbelt saa stærke som før. Det var ogsaa virkelig ham, som havde lovet *Kléber* at gaa ham i Møde, naar han kunde faa Fjenden gjennet over mod Stranden, havde fra en Højde set Valpladsen, og lod nu en god Fjerdingvej der fra alle sine 8 Kanoner løsne, for at melde sin Ankomst. Nu gik det naturligvis rask, og Napoleons Plan: at indeslutte hele Fjendehæren i en retvinklet Trekant, skal være lykkedes særdeles godt, saa der blev 6000 Mand paa Valpladsen. Vist er det i alt Fald, at der saas under den anden

Belejningsmaaned ej andet Spor af den store tyrkiske Hær end Magasinerne, den løb fra, og som var saa uhyre, at Krigskommissæren Miot erklærede, han kunde umulig give nogen Optegnelse, men han turde paatage sig dermed at underholde den store Armé et helt Aar.

De skrækkeligste Dage under hele Belejringen maa imidlertid den 7de, 8de og 10de Maj [have været], da Franskmændene selv sige, de med døde og saarede tabte hen ved 1000 Mand; og det maa have været saa meget mere nedslaaende, som det var et glædeligt Haab, der skuffede. Den 7de ved Middagstid skimtede man nemlig en Del Sejlere i Kimingen, og i samme Øjeblik lettede de engelske Skibe og søgte rum Sø, hvorpaa det Rygte strax gjorde sig selv, at det var en fransk Flaade, der kom Napoleon til Hjælp; men snart kom man ud af den Drøm, da man saa' Sir Sidney vende tilbage med en hel Transportflaade under engelsk og tyrkisk Flag. Denne Flaade bragte baade Hjælpetropper og Levnedsmidler fra Rhodos, og da Napoleon efter Vind og Strøm regnede, at der vilde gaa i det mindste 6 Timer med Troppernes Udskibning, var det hans sidste Haab, maaské at kunne tage Akre imens.

(General *Rambout* og hans 200 Grenaderer nedsablede inde i Byen. – Stormen 10de Maj. – Bomben, som to Grenaderer dækkede Napoleon for med deres 249 Legemer; den ene af dem, *Domenil*, mistede siden som General et Ben i Rusland.)

Nu, da Napoleon havde tabt omtrent Tredjedelen af hele sin Styrke, turde han dog ikke vove mer paa det Træk, men gjorde Anstalt til at bryde op og kundgjorde endelig 17de Maj Soldaterne, at, efter at have tilintetgjort den utallige Hær, der vilde oversvømmet Ægypten, efter at have sløjftet Gaza, Jaffa og Akre, og med en Haandfuld Folk næret Krigen hele tre Maaneder i Hjærtet af Syrien, maatte han nu vende tilbage, for at møde Fjenden ved sin Landgang. Alt dette lod sig høre; men nu lagde han til: "Nogle Dage længer, og I kunde haabe at gribe den Pascha midt i hans Palads: men paa denne Aarstid er Akreborgen ikke engang et Par Dage og langt mindre de tapre værd, som jeg behøver til anderledes Størværk." Se, det var groft; thi alle, hvem der vidste, hvad Ræven sagde om Rønnebærene, maatte nødvendig anvende det paa ham.

(Da Sir Sidney under Belejringen ved Udfaldene lod udbrede Proklamationer til Napoleons Soldater, med store Løfter, naar de vilde rømme, hvad ogsaa nogle begyndte paa, da vidste Napoleon ikke bedre end i en Parolbefaling højtidelig at erklære, at Sir Sidney var gaaet fra Forstanden, saa man slet ikke mere kunde indlade sig med Eskadren under hans Kommando; og da Sir Sidney hørte det, blev han saa arrig, at han sendte Napoleon en Udfordring; men da kunde Napoleon ikke bare sig for at le, men bad Kaptajnen hilse: at dersom det havde været den store Marlborough, da havde han maaské taget mod Udfordringen; men alt hvad han kunde tjene Sir Sidney med, om han endelig vilde øve sig i Fægtekunsten, var at sende ham en simpel Hugaf.

Det var imidlertid ikke blot Engelskmænd og Tyrker, der nødte Napoleon til at bryde op, men fremfor alt *Pesten*, som havde fulgt ham fra Jaffa og udbredte sig 250nu frygtelig, blandt andet ved Stanken af alle dem, der faldt ved de tre sidste Stormløb, og som Djeddar ej vilde unde Napoleon mindste Frist til at begrave, men gjorde derimod daglig Udfald, da han var bleven forstærket. – Endnu den 19de Maj, da Napoleon alt havde ombyttet sit grove Skyts med Feltkanoner, men vedblev med Bomber at ødelægge Byen, skete der to rasende Udfald, og den 20de om Aftenen listede Napoleon afsted, dels for ikke at have Fjenden i Hælene, og dels for ikke at kanoneres fra de engelske Skibe paa Strandvejen ned til Karmel. Ved Tilbagetoget forefaldt intet mærkeligt, uden det gruelige Optrin i *Jaffa* med de pestsyge, som Engellænderne siger, Napoleon lod forgive. – Franskmændene tilstaa sædvanlig, at Napoleon gjorde Overlægen Desgenettes det Forslag, men fik til Svar: "Mit Embede er ikke at slaa ihjel, men at helbrede"; men hvor vidt de alligevel fik Opium til at hensove, derom tvistes man. – Napoleon skjændte og brændte slemt paa Hjemtoget.

Endnu gjorde Soldaterne sig lystige og sagde: "Generalen har lovet os hver 6 Tdr. Land; han behøvede ikke at være saa knap, han kunde gjerne lade os tage efter Behag, (i Ørken ved Gaza), vi skulde vist ikke gjøre vore Fingre for brede."

Den 14de Juni trak Napoleon atter ind i Kairo som i Triumf; men han plejede alle sine Dage, naar Talen var om Sir Sidney, at sige: "Den Karl tog min Lykke fra mig."

Napoleon fandt alt i taalelig Stand, skjønt der havde været et ganske alvorligt Oprør under en mahomedansk Helgen, der trode om sig selv, at han var Engelen El-Mihahy, som Mahomed havde lovet at sende sine troende, naar det kneb; han brød vester fra den store Oase ind i Ægypten, slog en Del Franskmænd ihjel, og satte sig fast i Damanhour, ikke langt fra Alexandrien, medens Murad Bey nærmede sig Pyramiderne; adskillige smaa franske Korps sendtes ud, men blev slaaet tilbage, men endelig 251lykkedes det General *Lanusse* den 8de Maj at vise de forblindede, Engelen kunde ikke blot saares, men dø.

Endnu forfulgte Lanusse Levningerne af El-Mihahys Hær, og Napoleon ledte om Murad Bey ved Memfis, da der gik en tyrkisk Armé paa 18,000 Mand i Land ved Abukir den 11te Juli, men som blev aldeles tilintetgjort den 25de.

De tyrkiske Kanonbaade den 25de Juli laa ikke i Stranden, men paa Madieh-Søen, syden for Abukirs Halvø. – Da Sejren var vunden, omfavnede Kléber Napoleon og sagde: “General! De er stor som hele Verden!”

Den 22de Avgust Kl. 10 om Aftenen indskibede Napoleon sig paa Fregatten Muiron, [ført af] Gantheaume, med Berthier og Andréossy; og La Carrère førte Lannes, Murat og Marmont.

En engelsk Fregat saas, men forsvandt. Gantheaume sejlede langs Afrikas Kyst, stak saa over til Ajaccio og ankrede 9de Oktober [99] ved Fréjus.

Thiers fortæller, at det var med Parlamentæren efter Slaget ved Abukir, at Sir Sidney af Malice sendte Napoleon de engelske Aviser, hvoraf han erfarede Evropas Tilstand.)